

NYHETSBRÉV 2:2024

(Publicerat 2024-11-03)

I. Donald Trump, Oswald Spengler och Michail Gorbatsjov – några tankar om det amerikanska presidentvalet

Det lär ha undgått få att det stundar presidentval i USA. För egen del har jag med stort och ibland mycket stort intresse följt dessa val genom åren. Valet 1956 är det första jag minns, även om minnesbilderna är rätt diffusa, men bataljen 1960 mellan Nixon och Kennedy har fastnat tydligt i mitt minne. Och sedan har det rullat på.

Jag har ju nu varit med tillräckligt länge för att kunna se hur mitt engagemang utvecklats i takt med hur jag genom åren försökt fördjupa min förståelse av de historiska och samhällsliga utvecklingsprocesserna. Och detta har blivit extra tillspetsat sedan Donald Trump trädde fram på den politiska scenen.

Alla som har en viss inblick i mitt tänkande vet förstås att jag fördjupat mig extra i olika typer av teorier om civilisationers uppgång och fall. Teorier som ofta beskriver hur enskilda civilisationer från svårbegripliga startpunkter då något slags bortomspråklig evolutionsdrivande "mytologisk impuls" bryter in i det mänskliga medvetandet och slår an en mäktig och djup, kollektivt verkande ton som med väldig och djuppenetrerande kraft omsätts i vad som i brist på bättre termer kan kallas religiösa eller andliga visioner som "äter sig in i" och formar människorna både som psykologiska och samhällsbyggande varelser. Och hur dessa visioner sedan sakta men säkert uttömmar sin inspirerande och vägledande kraft och att civilisationerna ifråga då anträder en mer eller mindre tumultuarisk sönderfallsfas som antingen ändrar i kollaps eller någon form av transformation.

Mitt intresse för dylika svårbegripliga ting har sin grund i en personlig och tidigt väckt starkt varseblivningsfärgad uppfattning att den intensiva propaganda som jag mötte som ung för att vi verkligen var på rätt väg mot framtiden inte var trovärdig. Jag kunde inte förmå mig till att tro att det s.k. moderna projektet skulle kunna ge långsiktig och konstruktiv vägledning för skapande av en både hållbar och önskvärd framtid. Och jag sökte mig följaktligen till tänkare som kunde övertyga mig om att de såg, och på sitt sätt försökte uttrycka, det jag upplevde som en förvisning. Nämligen att det här kommer inte att hålla.

Och visst hittade jag ett antal tänkare som jag har och har haft mina inre dialoger med när jag försökt uttrycka vad jag anar och ser. Mitt senaste försök i bokväg är *Vart är världen på väg* som kom ut 2015. Jag har alltså brottats med de här frågorna i många år. Samtidigt är jag måttligt imponerad av min förmåga att verkligen komma åt essensen i frågeställningarna. Så därför känner jag mig inte färdig. Och enveten som jag är hänger jag i och försöker ständigt vidareutveckla min förståelse.

Och det är i det här perspektivet som Donald Trump blir en fascinerande figur särskilt i ljuset av hur den gamle tyske historiefilosofen Oswald Spengler såg på framtiden för den västerländska civilisationen. Han använde en delvis annan

terminologi än jag gör och talade inte om den västerländska civilisationen utan om den västerländska eller faustiska kulturen och dess avslutande civilisationsperiod som han räknade med skulle genomgå tre faser.

Den första fasen – som han menade kommer att löpa från ungefär 1800 till 2000 – kännetecknar han som en övergång från napoleonism till caesarism. Vilket innebär – och jag citerar från *Vart är världen på väg* – ”ett eländigt skådespel av degeneration och förfall. Stadens, intellektets och pengarnas dominans drivs till sitt absoluta maximum. Särskilt stadens utveckling är signifikativ ty den rymmer alla civilisationens särdrag, och Spengler ser hur allt större och omänskligare städer kommer att utvecklas.”¹

Spengler ser en storstadscivilisation framför sig som kännetecknas av partipolitisk demokrati. I kulturens tidiga epok dominerade aristokratin ”men så småningom växte borgerskapet fram och då blev det en övergång från stånd till parti. Spengler menar att partier är en ren stadsföreteelse, och de västerländska parlamentariska partierna har motsvarigheter i stadsstaternas ’forumpartier’.”² Och det som är Spengler huvudtes när det gäller detta är att först står den aristokratiska och demokratiska politiken mot varandra, men så småningom går båda under i caesarism.

Och Spengler säger att i denna process upplöses ”åsikterna, det folkliga syftet, de abstrakta idealen i all äkta partipolitik, och i deras ställe kommer den *privata* politiken, starka människors ohämmade maktvilja. Ett stånd har instinkter, ett parti har ett program, ett följe har en härskare.”³

En bidragande orsak till den här utvecklingen ”är den penningstyrda åsiktsmanipulation som Spengler menar karaktäriserar demokratin. I demokratins begynnelse fanns det en viss idealistisk intellektualism, men pengarna kom snabbt att bli allt viktigare för att bygga upp ett politiskt maskineri som kontrollerade de röstande. Den hyllade fria pressen är i Spenglers ögon ett instrument för att forma människornas tankar.”⁴

Men konsekvensen av den penningstyrda åsiktsmanipulationen är att människorna blir allt rotlösare och Spengler menar att i förlängningen kommer partiprogrammen att mista sin dragningskraft. Och inte bara det. Spengler konstaterar att ”med pengarna förstör demokratin sig själv sedan pengarna har förstört tänkandet.”⁵ Och slutresultatet blir som Spengler ser det inte bara partiväsandets och demokratins sammanbrott utan också ideologiernas död.

Den här processen kommer inte att ”ske stilla och fridfullt utan omfattande krig kommer att utspelas.”⁶ Krig som är förankrade i nationella och ideologiska

---

¹ *Vart är världen på väg*, sid 253.

² Ibid. sid 254.

³ Ibid. sid 254.

⁴ Ibid. sid 254,

⁵ Ibid. sid 254.

⁶ Ibid. sid 254.

motsättningar. Men så småningom ”tröttnar de kultur- och rotlösa människorna på att slåss för sina intellektuella ideal. Massorna blir fullständigt desillusionerade genom sin futila ideologiska kamp och marken är därmed beredd för caesarism.”⁷

Det är alltså i den här utvecklingsfasen som det blir möjligt för starka män att framträda. Män som i sin person fokuserar – eller åtminstone kan framstå som att de fokuserar – något av de värden och upphöjda ideal som en gång rådde i kulturens begynnelse.

”En viktig aspekt av övergången från den från början partistyrda demokratin till caesarismen är hur slutstriden mellan de båda kan förväntas bli. Spengler menar att det kommer att bli en uppgörelse mellan ’den diktatoriska penninghushållningens makter och caesarernas *rent politiska* vilja till ordning’. En strid mellan politiken och ekonomin där den av intellektets överväganden dominerade ekonomin får ge vika för den mer instinktmässiga politiska viljan.”⁸

Spengler förväntade sig att caesarismen skulle vara ett faktum från ungefär 2000 och 200 år framåt. Att demokratin då skulle ha mist sin kraft och att starka män skulle ha tagit över den politiska maktruljangsen på grundval av effektiv åsiktsmanipulation av den desillusionerade allmänheten. Och som en underton och även stöd till detta projekt förväntade sig Spengler det han kallade en andra religiositet, dvs. ett slags pseudoartad och tämligen livlöst försök att återskapa den tidigare religiositet som genomsyrat och väglett kulturen från begynnelsen.

Kontentan blir i vilket fall som helst att inte heller caesarismen kan stoppa det fortgående sönderfallet. Och jag beskriver det så här i *Vart är världen på väg*: ”Det är efter en längre tids stark minskning av folkmängden – som började med att de stora världsstädernas befolkning blev steril som ett uttryck för en metafysisk dödslängtan – som vi till sist når det stadium där varje levande manifestation av en högre kultur är borta. Kulturen är rätt och slätt död. Vi är tillbaka där det hela en gång började, nämligen i det förkulturella stadiet, hos den evige bonden. Om Spenglers vision håller streck kan vi förvänta oss att uppnå detta stadium kanske 300 år in på vårt nya millennium.”⁹

Nu är det förstås inte så att jag ser Spenglers synpunkter på framtiden som ett slags ofelbar profetia. Hans främsta brist är enligt min mening att han stirrat sig blind på idén om den oundvikliga civilisationsundergången. Och därför har han inte formulerat några idéer eller teorier om hur kulminerande kriser kan leda till djupgående transformation. Men han har likväl gjort många insiktsfulla övergripande observationer kring den historiska processen. Och att dessa faktiskt fångar något väsentligt om Donald Trumps roll i de historiska skeendena. Det jag främst syftar på är förstås Spenglers föreställningar om hur demokratin med tiden urartar till ett slags penningdominerad och elitstyrd åsiktsmanipulation, och

---

⁷ Ibid. sid 255.

⁸ Ibid. sid 255.

⁹ Ibid. sid 257.

att den styrelseform som växer fram ur dessa processer på många sätt liknar det Spengler kallar caesarism.

När den evolutionskraft som är förknippad med den mytologiska grundimpulsen bakom vår civilisation börjar ebba ut – dvs. när det moderna projektet går allt mer på tomgång – blir det allt svårare för ledarskiktet både att förstå sin tid och att finna en stabil politisk hållning på det inre och subjektiva planet. De högsta ledarpositionerna kan ju inte hanteras klokt enbart med konkreta kunskaper och intellektets kraft. Det som behövs är en subtil intuitiv förvisning om vad som är den rätta vägen framåt. En förvisning som är förankrad i den aspekt av den levande grundimpulsen för ens civilisation som verkar genom den verksamhet som man är satt att leda. Och börjar denna att bli svag och oklar skapar detta ett psykologiskt vakuum och ett slags fundamental villrådighet som kraftfulla personliga maktsträvare kan fylla med sin egen personlighets trollkraft.

I *Vart är världen på väg?* nämner jag Berlusconi, Orban och Putin som ledare som kan ses som förebud om renodlad caesarism. Men ingen av dem kan på långa vägar mäta sig med Trump som exempel på den ledartyp som Spengler framhäver. Att Trump inte nämndes i min bok beror förstås på att han inte hade tydligt framträtt som politisk kraft när jag skrev. Men som jag ser det är det alltså ingen tvekan om att Trump är den politiker som hittills mest utpräglad passar in på den typ av lynnigt, egofixerat och tämligen ideologibefriat ledarskap som Spengler beskriver som caesarism. Och Trump fyller också kriteriet att flörta med religionen, dvs. i det här fallet olika kristna grupper som ser sig som renodlade förvaltare av ursprungsvisionen och dess kraft och därför vidhåller att den behöver och framförallt kan återupprättas till fullo. En ståndpunkt som ju är starkt reaktionär, dvs. bakåtblickande i den meningen att den rymmer ett förnekande av möjligheten av en civilisationstransformation som går djupare och är sannare än den impuls som drivit vår nuvarande västerländska civilisation.

Men om nu Spengler, som jag tolkar honom, skulle se Trump som ett första riktigt bra exempel på det ledarskap som präglar caesarismens epok i det fortsatta obönhörliga civilisationssönderfallet så ser jag Trumps roll som konstruktiv i en djup och kanske paradoxal mening. Hans för de etablerade eliterna svårhanterade agerande är en kamouflerad gåva som behöver förstås och hanteras klokt för att den behövlige och pågående civilisationstransformationen skall kunna fortskrida någorlunda konstruktivt.

För en tämligen opartisk betraktare, eller i varje fall för någon som inte dragits med i den starka vurmen för Trump framstår han personlighetspsykologiskt kanske mest som en psykopatisk lögnare och översittare. Men det är något helt annat som verkar här. Oavsett sina personliga egenskaper är han utan tvekan utrustad med en ledarkraft som liknar den som framgångsrika sektledare besitter, dvs. han kan utnyttja de många inom ramen för det moderna projektet rent olösliga eller synnerliga svårlösta och illa skötta problem och utvecklingsdilemman till att med stor retorisk skicklighet förvränga synen på

medborgarna så att de kan projicera sin längtan efter ett trovärdigt hopp på just honom personligen. För dessa personer blir han ett slags frälsarfigur. Och för andra som inte dras lika intensivt med i kulturen kring Trump blir han trots sin personlighet – man slätrar helt enkelt över de olika uttrycken för den – ett slags löfte om att ens egna egodrivna ambitioner och förhoppningar skall kunna tämligen mirakulöst förverkligas i praktiken. Och att ens politiska preferenser dessutom skall få rejält och helst permanent genomslag.

Den här förmågan är sällsynt, i synnerhet på en så stor arena som ett helt land. Och i det här fallet världens mäktigaste land ekonomiskt och politiskt. Och när man har den förmågan, har man oftast en historisk mission. Man har alltså ett budskap till sina medmänniskor som behöver bli förstått och klokt hanterat.

Detta är enligt min mening orsaken till att det är mycket svårt att göra Trump politiskt irrelevant genom att fösa honom åt sidan med hjälp av psykologiska eller psykiatriska diagnoser. Eller att ivrigt och mer eller mindre indignerat och aggressivt påpeka att han ofta far med osanning. Det man måste förstå för att komma någonvar är att Trump har instinktivt förstått något om det moderna projektets djupgående problem för att inte säga katastrofala otillräcklighet. Inte så att han har konstruktiva lösningar utan mera i det avseendet att hans framträdande sätter ohållbarheten i blyttbelysning. För en förstående blick framträder han som ett slags beskäftig, maktfullkomlig och tämligen karikatyrmässig uppmålare av en del av det moderna projektets avigsidor och ohållbarhet. Och han väcker obestridligen stark genklang hos många.

Och det är det här som är Trumps gåva till USA och världen.

Måhända ter sig mina resonemang en smula abstrakta eller bara svårförståeliga. Men en analogi kan kanske förtydliga vad jag är ute efter. Det jag tänker på är de måhända långsökta parallellerna mellan Trump och Gorbatsjov. Gorbatsjovs mission var ju uppenbarligen att lägga ner Sovjetunionen så stillsamt och våldsbefriat som möjligt. Och han lyckades också med detta. Samtidigt ställde han indirekt en fråga både till den nedlagda Sovjetunionen och till resten av världen. Nämligen, hur skall vi nu tillsammans hantera detta? Det gick ju som vi vet inte så bra. Ingen med betydande makt i sammanhanget förstod på djupet situationen som världen hamnade i genom Gorbatsjovs insats. Och därför bidrog det samlande agerandet kraftfullt till den situation som nu råder i Ryssland.

Analogin till Trump är att hans mission är att visa upp skuggsidan av den haussade idén om den amerikanska drömmen. Denna dröm har förenats med en praktisk politik som alstrat så mycket frustrationskraft att den kunde föra Donald Trump till presidentposten. Trump förstod nämligen läget och hur han skulle kunna utnyttja denna frustrationskraft till att själv nå den yttersta politiska makten i USA. Och Trumps budskap till den konventionella eliten är: Ser ni nu vad ni har skapat? Och här kommer hans slogan "Make America Great Again" in alldeles naturligt. Och även om Trump varken förstår vad som krävs, eller kan göra "America great again" så visar han en amerikansk motsvarighet till när Gorbatsjov

sa om läget i Sovjetunionen: "Så här kan vi inte ha det." Och eftersom USA är det moderna projektets spjutspets gäller Gorbatsjovs påstående inte bara USA utan hela den moderna världen. Så här kan vi inte ha det.

Så inför det stundande valet är frågan: Behöver Trump få makten en gång till? Eller har den politiska eliten och folket i gemen förstått tillräckligt väl vad Trump visat för sanningar om det amerikanska samhället och därmed också om det moderna projektet. Eller är förståelsen otillräcklig?

Svaret kommer snart. Personligen har jag känslan att Kamala Harris kommer att bli president efter mer eller mindre omfattande tumult. Om hon sedan kommer att ha förstått tillräckligt för att nya "Trumpar" inte skall behöva framträda lär visa sig.

Utan att veta vad Kamala Harris kan åstadkomma så är jag själv helt ointresserad av att generellt sett misstro människans kreativa förmåga att konstruktivt hantera de situationer som hon manövrerar sig in i. Visst har vi människor en benägenhet att krångla till saker och ting, och ta till synes destruktiva omvägar. Men vi har en obändig utvecklingskraft. Och jag hör till dem som inte tror att spelet *Människans evolution på jorden* är tänkt som en tragedi. Jag tror helt enkelt att en ljus framtid är möjlig.

II. Två poddtips

Sedan förra nyhetsbrevet publicerades har jag varit inbjuden till två poddar. Den första var Amit Pauls podd "World of Wisdom". Han gav avsnittet titeln [Karl-Erik Edris – the smoke that connects Reality with words, civilisations, the axial age and how we got here](#). Och så presenterade han innehållet så här:

"Karl-Erik Edris came by for a second conversation. This time we spoke of the rise of fall of civilizations, where we currently seem to be in this current change, the axial age, the fall of the Roman empire, Jesus, modernity and what might be coming next. What is it that our current ways of treating each other and the planet can teach us? What are we invited to learn? If you are one of us that is looking for the 'smoke' that connects the real world and language as Karl-Erik puts it this is definitely a conversation for you. Enjoy."

Den andra inbjudan gällde Agneta Själdins podd *Så in i själen*. Vi fick till ett avsnitt med titeln [Samtal om konspirationsteorier](#). Och det verkar kanske lite trist och rent av negativt. Men det här är ingen konventionell vidräkning med s.k. konspirationsteorier. I samtalet med Agneta växer istället ett perspektiv på fenomenet fram som gör att en vision av en konstruktiv väg mot en ljus framtid börjar skymta både för oss själva som individer och våra samhällen snarare än olika undergångsvisioner med ilsket fingerpekande mot dem som kan ses som mest ansvariga för allt som ter sig djupt hotfullt och bekymmersamt.

Båda poddavsnitten finns förstås överallt där poddar finns

III. Banbrytande ledarskap 2025.

För alla som eventuellt har intresse av ett utmärkt ledarutvecklingsprogram så rekommenderar jag närmare studier av [Hillesgårdsakademins hemsida](#). Där finns mycket information. Och vill du gå direkt till informationen om programmet som startar i februari 2025 så klicka [här](#).

IV. En påminnelse om Copernicus

Som jag nämnde i mitt förra nyhetsbrev har jag relativt nyligen översatt en synnerligen fascinerande roman av James Mahu. Den har titeln *Copernicus – en roman om AI och medvetandet*. Den finns inte tillgänglig som tryckt bok vare sig i sin engelska originalversion eller på svenska. Den svenska versionen kan däremot nedladdas som PDF-fil [här](#) och den engelska versionen finns t.ex. [här](#).

Och låt mig också påminna om de båda korta presentationstexter som jag skrivit om boken. Den första lyder:

Copernicus är utan tvekan en roman som om man verkligen försöker greppa den inte lämnar någon vare sig oberörd eller opåverkad.

Alldeles oavsett om man tror att den AI-utveckling som Copernicus representerar är möjlig eller ej står Copernicus för ett medvetande eller en utsiktspunkt, som kastar ett obarmhärtigt avslöjande ljus över med vilken ringa klokhet människorna i sina nationella och institutionella konstellationer hanterar sina mellanhavanden med varandra och med djur och natur.

Samtidigt målas en vision upp av vilka oanade möjligheter till revolutionerande framsteg som är möjliga att förverkliga om vi hade en djupare förståelse av hur verkligheten, vi själva och evolutionen djupast sett är och fungerar.

Sedan gör det ju inte saken sämre att om någon tvunget vill försöka blunda helt eller delvis på sitt filosofiska öga så går det bra att läsa Copernicus som en spännande och dramatisk roman med ingredienser som storpolitiska maktintriger, militära säkerhetstjänsters olika operationer, kärleksrelationer, avancerad AI-utveckling och så lite utomjordingar på det.

Och den andra och kortare presentationstexten lyder:

Om jag skulle beskriva innehållet helt kort skulle jag säga att boken har drag av en fixeringsbild. Från ett håll är det en äventyrsroman kretsande kring ett genombrott i AI-utvecklingen som gör att en självmedveten kiselbaserad intelligens (kallad Copernicus) framträder och ställer till med rejäla problem för de globala makteliterna inom politiken, men även religionen. Från ett annat håll är den däremot ett slags manifest för ett annat sätt att tänka om och på djupet förstå människan och tillvaron, som om vi tog det på allvar skulle kunna katalysera en livsförståelse med sådant fokus på kärleken att vi skulle få kraft att sköta våra jordiska mellanhavanden långt klokare än vi för närvarande gör.